

CZIGÁNY GYÖRGY: KÖLTŐ, VIDÁM BOGÁRKÉNT RÖPKÖDŐ SZEMEKEL*

Kozma Andor költő támogatója volt az ifjú Adynak, Móricz Zsigmondnak is. Utóbbi egy mondata róla: „Kozma Andor a bájjos, gyorstüzelő fantáziájú, szípor-kázó ötletű s egészében véve a naiv, melegkedélyű emberek legkedvesebb fajtájából való. Zömök gyúrású magyar feje állandóan a vérbeli jó egészség szíves mosolyával ékes, szeme olyan vidám bogárként röpköd szerteszét, amely csak szórakozik és keres, de nem is tudja, hogy fullánkja is van.”

A Magyar Írószövetség és a kaposvári székhelyű Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság képviselőjében örömmel, derűs szívvel szólhatok csak róla. A XIX. század utolsó évtizedének kezdetén Jászai Mari szavalja Kozma *Fehér kereszt* című költeményét az Operaház jótékonyági ünnepélyén, s nemzedékek visszahangozták az 1848 emlékét megidéző vers-novelláját, A *karthagói harangok* című költeményt. *Jézus a vendég* – ez a verse is él még ma is, akár tananyagként a kisgyerekek számára. Kozma ír magyar szimfóniát, magyar rapszódia, tanulmányt Arany Jánosról, regényt Petőfiről, és az 1860-as évek világát, gyermekkorát földidézve életrajzot, melynek töredékei másfél évtizede megjelentek a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságának jóvoltából, Varga Éva előszavával. Marcali, Kaposvár, Pest-Buda, Pápa, de Siófok is szerepel benne, az első vasút-utazás emlékével, Siófoktól a Déli Vasútig. Budán az alagút s a kivilágított Lánchíd élménye, ahogy a „sötét víztükör visszazikrázza az égen és földön kigyulladt fények tündöklő özönét”. „Marcali mellett, a jeles borokat termő gombai hegyben nekünk volt szőlőnk – írja. – Abból már a Balaton fényes ezüst csíkjára láttunk s annak túlsó partján az öreg Badacsony pipált, füst gyanánt eregetve a gomolygó felhőket. Ma el nem hinném egyetlen 3 esztendő gyerekről se, hogy természet és tájék szépségét tudomásul veszi, de azért mégis kétségtelen hiteles emlékem, hogy engem a kilátás a gombai hegyről mindjárt, mikor először ötlött szemembe, elbájolt, szinte mámorba ejtett. Ujjongani szerettem volna, hogy ilyen csodaszép a világ, s legnagyobb gyönyörűsége a Balaton meg a Badacsony.”

Kozma Andor Marcaliban született, halála után nem sokkal a Berzsenyi Társaság avatott emléktáblát a szülőházon. Életrajzi írásában azután persze gyermekkorának esztendeit idézve Kaposvár képei élednek fel, a Földi-ház, szemben a Vármegegye házával, a Gilice (ma Teleki) utca, a színes Szent Márk szobor, a piros fedelű Velence-könyv, a kisgyerekek titkos felfedezése, aki ötévesen már folyékonyan olvas, azután a Jakab-ház, közel az Ispotályhoz, s az otthon mindenkori vers-hátterei, a szülők lélekben már maguk is költők voltak. Keresztapja, Somssich Pál és édesapja boldog veszekedéseinek lehet fültanúja: kit is szeressünk jobban, Horatiust, vagy Petőfit?!

Én Kozma Andort Karinthy Frigyes lelki rokonának tartom, noha negyedszázaddal idősebb Karinthy-nál, mégis kortársak, haláluk dátumait csak öt év választja külön. Iróniája, paródiái, élcei és szatírái éppúgy hozzátartoznak költői életéhez, mint a drámai versek, prózák. 2015. április: Kozma Andor halálának 82. évfordulója. Áprilisi tréfa az a vers-sorozat, melyet 1883. április 9-én hajnalban gondolt el

* Elhangzott 2015. április 10-én, Kozma Andor emléktáblájának avatásán Budapesten, a Szent Gellért téren.

CZIGÁNY GYÖRGY: KÖLTŐ, VIDÁM BOGÁRKÉNT RÖPKÖDŐ SZEMEKEL

huszonkét évesen. *Költői piros tojások* ezek, variációk a „Szeretnék szántani, hat ökröt hajtani” nóta szövegére, megmutatván, hogyan írták volna meg költőink a fenti népdalt. S következik a Berzsenyi-, Csokonai-, Vörösmarty-, Vajda János- és Arany János-paródia a Borsszem Jankó lapjain, abban az évben, amikor Paulay Ede bemutatja Madách előadhatatlannak hitt remekét, *Az ember tragédiáját*. Berzsenyi nevében a népdalfeldolgozás egy versszaka: „Villogó ékű vasa jó ekémnek, / Lám mi fűrgén túr a kövér talajban, / Három pár ökröm van eléje fogva, / S rázza kolompját.” A „Comprimált költészet” játékaiban pedig az operatörténetek mulatságos tartalmi kivonatainak módján sűríti nyolc sorba Arany János híres költeményét, *A méh románcát*: „Szép menyasszony / Egy rózsát letépe, / Méh csipé meg / földagadt a képe. / E körülmény násztól visszatartí... / Halogatás... Széjjelmegy a parti.”

Az elmúlt évtizedekben irodalmi köztudatunk eléggé eltávolodott Kozma Andor életművétől. Mégis, ő maga biztathat bennünket lélektani igazsággal, az érték-megőrzés reményével. Utazván egykor Marcaliból Kaposvárig, ezt írja: „...tanítás nélkül is ráeszméltem, hogy a távoldás nem kifelé visz a világból, hanem befelé...”

Foto: Fortepan 15168 / Saly Noémi